

Notat om transkønnede i SEXUS undersøgelsen

Lisa Andersen

Marts 2020

Den omfattende undersøgelse af danskeres sexliv og helbred blev offentliggjort i 2019. I undersøgelsen indgår som en undergruppe transkønnede personer, men mange har haft svært ved at få overblik over hvor mange og hvorledes de er klassificerede, og der er stillet spørgsmålstejn ved, om tallene er rigtige eller repræsentative for alle transkønnede i Danmark. Formålet med dette notat er, at klargøre hvorledes gruppen af transkønnede er klassificeret, dens størrelse og repræsentativitet, baseret på den offentliggjorte rapport: *Sex i Danmark. Nøgletal fra Projekt SEXUS 2017-2018*. Resultaterne for de transkønnede berøres kun meget kortfattet her, i stedet henvises til rapporten, især kapitel 4 og 11.

Undersøgelse er den største af sin art i Danmark, og med besvarelser fra 62.675 personer.

Baggrund og repræsentativitet

Undersøgelsen er gennemført på baggrund af et udtræk fra personregisteret på i alt 215.000 personer, hvoraf knap 30.000 faldt udenfor målgruppen. Af de resterende var der 64.706 gyldige besvarelser, hvilket udgør 34,6% af udsendte spørgeskemaer. Der er altså tale om et betragteligt frafald på 2/3 dele af gruppen, 65,4%, om hvis forhold vi intet ved. Frafaldet betegnes som 'normalt', dvs. det sker i de fleste tilsvarende undersøgelser, ikke mindst når der er tale om personfølsomme oplysninger som seksuel adfærd og præferencer. Men det ændre ikke på, at der er en del usikkerhed forbundet med resultaterne, enten fordi de der har svaret - eller den gruppe der ikke har villet svare - systematisk adskiller sig fra hinanden eller fra befolkningen som helhed. Så selv om besvarelserne udgør en meget stor gruppe danskere, kan den være afvigende i forhold til befolkningen i sin helhed, måske specielt

hvad angår de mere personlige og intime oplysninger undersøgelsen omhandler.

Ud over denne primære gruppe, blev der udtaget nogle ekstra stikprøver for at supplere materialet, herunder en stikprøve på 1000 personer med CPR-nummerskift, altså typisk transkønnede, hvoraf 278 besvarelser indgår i analyserne af de transkønnede.

Undersøgellesgruppen er udvalgt således, at den skulle repræsentere den danske befolkning i alderen 15 til 89 år, angivet til 4.413.868 personer. Alligevel er der konstateret visse forskelle som man har søgt at korrigere for ved at vægte besvarelserne. Disse vægtede besvarelser danner udgangspunkt for analyserne af sammenhænge i de fleste tilfælde.

Undersøgelses metode vedrørende transkønnede

Indledningsvist er det nødvendigt at klargøre den anvendte terminologi: *ikke-ciskønnede*, hvor 'ciskønnede' er betegnelsen for mennesker uden kønsinkongruens, *transmænd-transkvinder*, *transkønnede* og *transpersoner*. Undersøgelsen er ikke helt konsistent i sprogbrugen, men tilsyneladende bruges 'transperson' som overbegreb for alle ikke-ciskønnede, mens undergrupperne 'transmand-transkvinde' – betegnet som transkønnede – rummer de der betragter sig som 'transperson', mens 'nonbinære', mænd respektive kvinder, bruges som betegnelse for resten af gruppen af ikke-ciskønnede personer. Sædvanligvis på dansk og især internationalt, bruges betegnelsen 'transkønnet' (transgender) som overbegreb for alle ikke-ciskønnede, og dette vil gælde i dette notat, selv om rapporten bruger begrebet mere snævert.

Når gruppen af transkønnede skal identificeres i undersøgelsen, sker det på baggrund af primært tre spørgsmål i spørgeskemaet: registreret fødselskøn¹ ("*Tildelt køn ved fødslen*": dreng/pige), opfattet køn ("*Hvilket køn opfatter du dig som i dag?*": hankøn – hunkøn – både hankøn og hunkøn – hverken hankøn eller hunkøn)². Hvis opfattet køn er *forskelligt* fra fødselsregistreret

¹ Registreres også via CPR nummer.

² I de fleste spørgsmål kan også svares "ved ikke", men er udeladt her for overskuelighedens skyld

køn, stilles tillige spørgsmål om man ”opfatter sig som transperson” (ja/nej) og et spørgsmål om eventuelt juridisk kønsskifte. På denne baggrund konstrueres en ny variabel, *kønsidentitet*, der omfatter seks undergrupper:

1. *Ciskvinde*: hvor fødselskøn svarer til oplevet køn.
2. *Cismand*: hvor fødselskøn svarer til oplevet køn.
3. *Transkvinde*: registreret som ’dreng’ ved fødslen og angiver en kønsidentitet som kvinde (eller både m og k, eller hverken eller) og svarer ja til at opleve sig som transperson og/eller juridisk kønsskifte.
4. *Transmand*: registreret som ’pige’ ved fødslen og angiver en kønsidentitet som mand (eller både m og k, eller hverken eller) og svarer ja til at opleve sig som transperson og/eller juridisk kønsskifte.
5. *Nonbinær kvinde*: registreret som ’pige’ ved fødslen og angiver en kønsidentitet som både m og k eller hverken m eller k og svarer ’nej’ til at være transperson og nej til juridisk kønsskifte.
6. *Nonbinær mand*: registreret som ’dreng’ ved fødslen og angiver en kønsidentitet som både m og k eller hverken m eller k og svarer ’nej’ til at være transperson og nej til juridisk kønsskifte.

Til brug for undersøgelsens analyser, opdeles kønsidentiteten i to: (a) cismænd - transkvinde - nonbinær mand og (b) ciskvinde – transmand – nonbinær kvinde (se afsluttende bemærkninger).

Opfattet køn: Registreret Køn:	Hankøn	Hunkøn	Hankøn Både M/K Hverken M/K Ved ikke	Hunkøn Både M/K Hverken M/K Ved ikke	Både M/K Hverken M/K Ved ikke
Dreng	<i>CisM</i> 29,088	-		<i>Trans Kvinde</i> Transperson: Ja 27	<i>Nonbinær Mand</i> Transperson: Nej 75
Pige	-	<i>CisK</i> 33,067	<i>Trans Mand</i> Transperson: Ja 35		<i>Nonbinær Kvinde</i> Transperson: Nej 219

Tabellen viser hvorledes de forskellige kategorier er dannet og tallene viser antallet af personer i den uselekerede gruppe, altså uden deltagelse af personer fra den ekstra stikprøve blandt transkønnede. Fra Appendix E, tabel 2,08

Antal transkønnede

Det fremgår af kap. 4, at andelen med ”en ikke-ciskønnet kønsidentitet” (side 13), udgør 0,54%, heraf 0,05% transmænd, 0,05 transkvinder, 0,14 nonbinære mænd og 0,30 nonbinære kvinder. Underafsnittet i Kap. 4 hedder dog ”Antallet af transkønnede og nonbinære” (side 281) hvilket implicerer, at man i rapporten bruger begrebet ’ikke ciskønnede’ (= transpersoner) og herunder skelner mellem ’transkønnede’ (= transmand/-kvinde, 0,10%) og ’nonbinære’ (0,44%).

Eftersom udvalget skulle være repræsentativt for de 4.413.868 personer (danske bosiddende i Danmark mellem 15-89 år hvorfra undersøgelsesgruppen er udtrukket), vil det sige, at andelen af transkønnede ialt udgør 23.834 personer hvis procentandelene omregnes til hele befolkningen.

	Antal i undersøgelsen	%	Svarende til antal personer i DK
Transmænd + kvinder	62	0,10	4.413
Non-binære	294	0,44	19.421
I alt	356	0,54	23.834

Diskussion

Som det fremgår konstruerer man i undersøgelsen en variable *kønsidentitet*, med tilføjelsen ”selvoplyst”, til at indfange gruppen af transkønnede personer: transmand/-kvinde og nonbinære mænd/kvinder foruden gruppen af ciskønnede.

Transmand og -kvinde henviser således især til den gruppe der identificerer sig med det modsatte køn af det registrerede køn, og betegner sig selv om en transperson.

Den *nonbinære* gruppe er mere kompliceret at bestemme ud fra undersøgelsen. De adskiller sig fra transmænd/-kvinder ved ikke at angive en kønsidentitet som er *modsat* af det ved fødslen registrerede køn, men giver udtryk for, at de enten oplever deres kønsidentitet som 'både mand og kvinde' eller som 'hverken mand eller kvinde'. På den måde karakteriseres de som ikke-ciskønnede - eller transkønnede i den internationale betydning af ordet. Gruppen kan således rumme både transvestitter, køns-flydende og egentlig nonbinære, som mener de hverken er mand eller kvinde samt transkønnede i denne brede betydning af ordet.

Hvor man tidligere skelnede mellem to hovedgrupper: transseksuelle og transvestitter, så er denne opdeling opgivet her til fordel for en bredere, men også mere upræcis gruppering af de transkønnede – eller *transpersoner* som anvendes i undersøgelsen, hvor man ikke sikkert kan skelne mellem de egentlig køns-inkongruente (tidl. transseksuelle), transvestitter eller køns-flydende/nonbinære fra hinanden.

Omdrejningspunktet synes at være om man oplever sig som transperson eller ej: hvis ja, og kønsidentiteten afviger fra det registrerede køn, betragtes man som transmand/kvinde. Hvis man ikke betegner sig som transperson, så registreres man som nonbinær.

Der kan peges på flere problemer i den måde man har fastslået kønsidentiteten:

- Man stiller ikke det enkle spørgsmål om hvilken kønsidentitet personen har. Dette i modsætning til mange internationale undersøgelser der spørger direkte ind til dette med en ordforklaring: at kønsidentiteten eventuelt afviger fra det registrerede køn.
- I stedet spørger man om ”opfattet køn” med svarene hunkøn og hankøn – begreber der snarere viser hen til en biologisk kønsbestemmelse end kønsidentiteten. Bedre ville det have været at spørge ind til f.eks. ”Svarer din kønsidentitet til: Mand (dreng) - Kvinde (pige) – Både mand og kvinde – Hverken mand eller kvinde”?
- Dernæst skal svares på om man oplever sig som ”transperson”, men transperson er et begreb hvorom definitionen ikke er klar og begrebet nyder ikke meget popularitet i transkønnede kredse sammenlignet

med 'transkønnet'. Men heller ikke om dette begreb er der udtalt enighed. De fleste anvender det som et paraplybegreb der rummer alle former for ikke-ciskønnede, herunder transvestitter/crosdressing som slet ikke eksplicit behandles i undersøgelsen. Herved udelukkes måske en stor gruppe personer, som normalt henregnes til gruppen af transkønnede. Nogle transvestitter vil fastholde en identitet svarende til det registrerede køn, men andre vil sige de skifter mellem de to identiteter

- Anvendelsen af betegnelsen 'nonbinær' om de transkønnede der ikke registreres som transmand/kvinde er desuden problematisk. Nonbinær henviser normalt til personer der angiver at de har et 3. køn: de er hverken mand eller kvinde. Således adskiller de sig fra de der oplever at de både er mand og kvinde – nogle skifter mellem mand og kvinde, nogle mener de har både en kvinde og en mand i sig, men med en overvægt på det ene køn – transvestitter kunne kategorisere sig således. I begge tilfælde veksler de mellem de to køn og accepterer disse. Men nonbinære er de derimod ikke, fordi de ikke ser sig som noget tredje, men som binære, om end sammensatte som sådan.
- Det er bemærkelsesværdigt, at man ikke har valgt at præcisere de begreber man anvender, specielt gælder dette 'transperson', når dette er afgørende for om personen kategoriseres som transmand/-kvinde eller nonbinær.

Endelig kan peges på et muligt større frafald af transkønnede i undersøgelsen, som følge af hele konteksten omkring seksualitet og kønslivet som er formål med undersøgelsen. Det er nærmest dogmefast blandt transkønnede, at seksualitet og transkønnethed ikke har noget med hinanden at gøre – så når man i en undersøgelse af seksualitet allerede i spørgsmål 3 skal være på om man er transkønnet eller ej, kunne man få den tanke, at formålet med undersøgelsen var at undersøge koblingen mellem transkønnethed og seksualitet – hvorfor man ikke kan se noget formål med at deltage.

Forekomst

I en nyere oversigt³ vises forekomster på mellem 0,5% og 1-2% af transkønnede. En meget omfattende amerikansk undersøgelse⁴ fra 2016, baseret på telefoninterview, omfattede lidt over 150.000 personer fordelt over hele USA. Der skulle svares ja eller nej til spørgsmålet: ”*Betragter du dig selv som transkønnet?*” Hvis folk var usikre på hvad der menes med transkønnet, blev dette uddybet ved at anføre, *at det drejede sig om oplevelsen af, at have en anden kønsidentitet end den der var registreret ved fødslen, fx en person født i en mands krop, men som føler sig som kvinde osv.* Resultatet viste at 0.6% svarede bekræftende på spørgsmålet.

I den danske undersøgelse angives gruppen af transkønnede at være gruppen af transmænd og -kvinder: 0,1%, en forekomst på kun mellem 1/5 til 1/10 af forekomsten i tilsvarende nyere udenlandske undersøgelser. At forekomsten af transkønnede i Danmark skulle være så meget lavere forekommer usandsynligt.

Det er derfor mere nærliggende at gå ud fra, at hele gruppen af ’ikke-ciskønnede’, det vil sige både transmænd/-kvinder og nonbinære udgør sammenligningsgruppen. Dette hænger også godt sammen med, at alle her i en eller anden grad angiver, at deres kønsidentitet er forskellig fra ciskønnede. Forekomsten på 0,54% svarer således bedre til de tilsvarende internationale resultater, selv om den forekommer noget lav taget i betragtning at Danmark på mange måde er et foregangsland f.eks. hvad angår juridisk kønsskifte og at befolkningen i det store og hele accepterer transkønnede i dag. På den anden side kan peges på, at med en forekomst på omkring 25.000 forekommer tallet for juridisk kønsskifte relativt lavt, ca. 1000 personer. En forekomst på omkring 1% ville modsvare godt 40.000.

³ Sam Winter, Milton Diamond, Jamison Green, Dan Karasic, Terry Reed, Stephen Whittle, Kevan Wylie **Transgender people: health at the margins of society.** www.thelancet.com Published online June 17, 2016 [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)00683-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(16)00683-8) (Omfatter fem undersøgelser fra 2012-2015 med fra 1832 til 28000 deltagere som identificeres som transkønnede (transgender) med forekomsterne i %: 0,5 – 0,5 – 0,6 - 0,9 – 1-2).

⁴ Andrew R. Flores, Jody L. Herman, Gary J. Gates, and Taylor N. T. Brown. HOW MANY ADULTS IDENTIFY AS TRANSGENDER IN THE UNITED STATES? JUNE 2016. The Williams Institute. “Do you consider yourself to be transgender?
Yes /No”

Afslutningsvis skal gøres opmærksom på det bagvedliggende syn på transkønnede, som tilsyneladende præger rapporten og dens formidling: man sammenligner i alle analyser transkønnede ud fra deres ved fødslen registrerede køn: transmænd og nonbinære kvinder sammenlignes med ciskvinder og omvendt: transkvinder sammenlignes med nonbinære mænd og cismænd. En standardopdeling i rapporten uden faglig begrundelse, eftersom alle data er baseret på subjektive angivelser.

Dermed anlægger forskerne et biologisk syn på transkønnede: en transkvinde er biologisk set en mand hvorfor hun skal sammenlignes med andre mænd – men ikke med kvinder eller med hele undersøgelsesgruppen. Tilsvarende, men mere direkte: 'nonbinære mænd' registreres og betegnes ud fra deres registrerede køn som mænd, selv om gruppen også omfatter personer der har kategoriseret deres kønsidentitet som 'både mand og kvinde' eller 'hverken mand eller kvinde'. Et biologisk syn på transpersoner der ignorerer deres kønsidentitet og derved implicit fejlkønner transkønnede når resultaterne blive formidlet - i strid med anvisninger for god forskningsformidling der anbefaler, at man respekterer personers selvdefinerede køn.